

Johan Galtung:

U S A

Princeton, 24 oktober 1985

Reagan har nettopp holdt sin tale. Den håpløse amerikanske linjen i rustningskontroll - SDI for å gjøre USA mindre sårbart samtidig som man bygger ut den offensive styrken på alle fronter, alt dette presentert som nedrustning! - er forlatt, eller ihvertfall i bakgrunnen. Det nye er en politisk konfrontasjonslinje på de punkter hvor Sovjet nok kan sies å være militært aktivt, altså ikke bare sovjetisk imperialisme i Afghanistan. Men

essverre glemte Reagan alle de steder USAs militære nærvær står i veien for fundamental sosial endring som før eller senere må komme: El Salvador, Honduras, Guatemala, Filippinene, Sydkorea, for å nevne noen. Og han glemte det han vil gå i graven uten noen gang å forstå: at der er noe som heter økonomisk aggresjon. Enkelte amerikanere begynner å skjønne at hvis USA ikke liker det Japan nå gjør så har det kanskje vært andre land som ikke har likt det USA gjør, økonomisk. Men Reagan tviholder på sin frihandelsteori overfor landets offisielle allierte - Japan - retter alle beskyldninger mot den offisielle fiende - Sovjet - og prøver å være sterk overfor de som er svake, med vekslende hell: Grenada, Libanon, ved å hijacke noen hijackere, etc. Gal analyse, gal handling, galt alt sammen.

Samtidig som han sytter på det lille håp mange av oss har: FN. Demonstrativt har han sitt møte med verdens overklasseland akkurat på FNs førtiårsdag, vel kalkulert for å ta mediavinden ut av seilene i en servil amerikanske presse, vekk fra bursdagsbarret, all oppmerksomhet mot ham selv. Det verst mulige opplegg hvis han ønsket et positivt, fredsbyggende resultat av topp-motet i Geneve. Men hans faste overbevisning er at USAs interesser og verdier er praktisk talt identiske med verdenssamfunnets behov for fred og utvikling, og de som har andre oppfatninger er ganske enkelt anti-amerikanske. At man kan - som undertegnede - være anti-Washington uten å være anti-amerikansk er allerede for komplisert - derfor ser de heller ikke at så mange av deres pro-Washington venner er fundamentalt anti-amerikanske., fulle av forakt for deres vulgaritet og uvitenhet.

Hvorfor, hvordan? La oss ta et mini-overblikk på amerikansk historie for å prøve å se bedre dette underlige lands utrolige styrke, og like utrolige svakhet.

En nasjon av flyktninger som alle bærer i seg minnet om økonomisk nød og/eller politisk undertrykkelse, risset inn i dem selv direkte eller gjennom familietradisjonen. De fleste av dem ~~kom~~ ^{tjente} på å komme til Den nye verden. De flyktet fra hele det foydale apparat Europa hadde i sin historiske bagasje: kirke, adel, kjøpmannskap. De kom til Den nye verden, denne almue med hele det liberale Europas budskap: individets frihet, kirke atskilt fra staten, alle er født like, adelskap og nedarvet formue teller ikke, du skal testes her og nå! Og de satte igang, og bygget "det moderne samfunn", luftet på dets tre grunn-pillarer: byråkratiet, kapitalisme og intelligensia. Etersom liberalismen betydde to ting, ikke bare individets politiske/religiøse/kulturelle frihet men også individets frihet på det økonomiske marked, ^{ble} forholdet til staten problematisk fra første stund. Den skulle være sterk nok til å beskytte individer mot indre og ytre fiender, men samtidig svak nok til ikke selv å bli en fiende, og til ikke å stå i veien for økonomisk utfoldelse. Altså fikk man, med tidens hjelp, et enormt militærapparat og politi (med fengselsvesen), men en stat som ellers er svak, til og med fattig, med en ynkelig sosialforsorg.

Men man fikk verdens største kapitalistiske apparat og den største intelligensia med det mest imponerende oppbud av universiteter verden noen gang har sett. Det er en nær sammenheng mellom de to. Den frie forskning i meget stor grad stimulert av bolgen av europeisk/jødiske super-intelligente flyktninger med en super-intellektuell kulturell tradisjon var en forutsetning for høy-teknologi. Enorme mengder kapital hopet seg opp på private hender. Hvordan løste man motsetningen mellom å tjene milliarder som blir i familien, ikke bare i firmaet, men samtidig være sin egen lykkes smed? Ved å starte en foundation, ^{for} å gjøre det staten gjør i andre land - for sosiale formål, og for forskning. Verdens beste forskning hvis man bruker nobel-priser som mål - finansiert av amerikansk kapitalismes sterke populistiske grunntrekk, tross alt, der europeiske kapitalister har meget små problemer med å ^{nye} tte sine penger selv (men så har de da også atskillig mer stil - de vet mer om hvordan man kan bruke penger enn sine fortsatt noksa vil gjøre motstykker i USA).

Dynamisk, populistisk, egalitært i utgangspunktet, enorme ulikheter som resultat av en kappestrid hvor alle ikke kan eller vil delta. Ofte utrolig generøst, og med et direkte, deltakende demokrati på lokalplanet og en sann frivillighet og offervilje i å løse problemer (skolens spesialklasse for ordblinde, en ny brannbil) som mange samfunn kan misunne dem. Enormt tiltrekkende for mennesker med tiltakslyst. En forsker blir brukt, alt han har blir anvendt. Den minste lille forretningsmann med litt risiko-villig kapital har en sjanse (for tiden er det eiendomsomsmegling som er in, høye renter gir høye priser gir høye fortjenester i USA, men ikke for USA i landets svake verdensøkonomiske posisjon). For ikke å snakke om skurker av alle slag: mennesker med virkelig energi og tiltakslyst, for eksempel mafia, har like store muligheter.

Men over alt dette hviler en mørk skygge, selv over nydelige lille Princeton, et skjermet sted på jorden, hvor verdensnavn spaserer i parkene omgitt av falsk gotikk og ekte lovverk - bedøvende vakkert, det eneste som er fiammende rødt på hele stedet, sann glede mens de brune blad, de som var røde i forrige uke, krysser under sykkelhjulet. De kom over fra den gamle til den nye verden, enkle og trøende, skåret ut av den europeiske historikk med sine irrganger og broderier, adelens kamp mot kirken, kjøpmannskapets kamp mot dem begge, arbeiderklassens kamp mot alle tre, kvinnenes og minoritetenes og de unges kamp mot alle fire. De hoppet ut av den europeiske historie og inn i sin egen, frigjort fra mange av vare lag-etter-lag av klassekamper (vi er nå i den fjerde, men vant aldri helt ut de tre første - -).

De laget sin egen hurtigtogshistorie og skjøt opp og forbi Europa som det første moderne land, det land som kunne være modell for andre. Og hvem betalte regningen? De som fikk sin historie brutalt kuttet over av amerikansk fysisk, åndelig, sosial og kulturell eksterminisme: urbefolkningen (mine venner blant dem sier: kall oss aldri "indianere" - det var da vi fikk det navnet alle problemene begyn te). Mange, mange små nasjoner fikk dødstøtet for at den europeiske transplantasjon skulle slå rot. De måtte ofre sin historie til fordel for den forenklete, populistiske og på mange måter bedre versjon av europeisk historie som nå skulle utfolde seg. Og ettersom denne almue

4
skjot i varet og ble øvrighet langs de stiger de selv stilte opp - stat med politi og militær, kapitalismens korporasjoner, intelligenssjansen med sine universiteter og profesjoner - ble behovet for arbeidskraft enormt. Men det var vanskelig både å late som urbefolkningen eksisterte, utrydde dem og bruke dem som slaver, samtidig. Altså importen fra Afrika; når alt annet kan kjøpes og selges, hvorfor ikke også arbeidere, ikke bare arbeidskraften?

Resultatet kjenner vi: den amerikanske dobbelthet. Et amerikansk dilemma kaller den store sordinav, Gunnar Myrdal, det - mellom de to sider av USA, den populistiske likhet innad og den eksterministiske brutalitet utad. Det er lett å se linjene fram til de første atombomber over en annen rase, med en latterlig militær begrunnelse som mindre indoktrinerte av dem ikke tror på selv igang. Hvilken sjanse hadde et praktisk tal å ødelagt Japan mot USA på den ene siden og Sovjet på den annen? En demonstrasjon av atombomben på en øde øy ville vært mer enn nok. Men eksterminismen skulle tjene dype anti-sovjetiske formål og dessuten hindre Sovjet i å nå fram og sette seg fast. Holdningen overfor Vietnam: eksterminisme. Hele deres atomstrategi som inntil ser som om det dreier seg om et first strike opplegg: eksterminisme. Blindheten overfor de faktiske virkninger deres økonomiske politikk har i Den tredje verden: eksterminisme.

Selvfølgelig er det ingen motsetning mellom disse to linjer, ubrutte siden begynnelsen, som sammen danner det flettverk som utgjør nasjonens historie. Selvrettferdigheten, som nåres av kontrasten mellom hva de var i den gamle og hva de ble i den nye verden, multiplisert med 220 millioner, og bekreftet hver dag av alle de som står i kø for å komme inn i mulighetenes land. En utrolig provinsialisme og uvitenhet om verden utenfor: de har spesialister i dette land, det er sant, virtuoser i Sri Lankas helsepolitikk eller hva det måtte være, men helt uten oversikt. Summen av noen tusen eksperter utgjør ikke en helhet. Men hvorfor skal man vite noe om resten av verden når de alle egentlig ønsker å bli amerikanere? Alt som trenges er frie valg og de vil stemme for the american way of life, og hvis de ikke gjør det viser det bare at valgene ikke var frie (Nicaragua). Hvis det var sant at USA lager til så mye skade rundt

omkring, hvorfor prøver da alle mulige mennesker å komme inn og klore seg fast her?

Problemet er at det finnes både mindreverdige og direkte onde mennesker utenfor den jødisk-kristne kulturkrets - styrke, resolutthet, er det eneste språk de forstår. Ingen har greidd å si dette så klart, enkelt og godt som Reagan, så klart at selv Washingtons beundrere i klientlandene og andre land føler seg uvel. Jeg tror fortsatt han er farligst i kjeften og at det pragmatiske i praksis vil bli sterkere enn ideologen - temaet i Leslie Geibs briljante artikkel i New York Times Magazine for noen uker siden (6/10/1987). Men USA har for første gang i sin historie fått en president som både er populist og ideolog, som forteller vanlige mennesker i USA det de vil høre: at USA er større og bedre enn sterkere enn noen gang, at alle som sier noe annet er mislykkede, misunnelige og/eller onde. Flaggene vaier med de fornti stjerner, overalt i dette land - det ser ut som en permanent 4 juli. En mann i New Jersey som ble plaget over at et enormt flagg skygget for huset hans ble anklaget for u-amerikanske holdninger. Og TV-programmene, med valg av kommentatorer og det hele, så ensidige at man skal helt til Øst-Europa for å finne noe liknende. Forskjellen er bare at i Øst-Europa vet hver eneste en at det er utsatt for grov opplysnings- og menings-filtrering; amerikanske borgere lever i den lykkelige illusjon at dette ikke er tilfelle. Selv det sterkt beklippede og barberte BBC i England, filtrert av det engelske overvåkingspoliti slik det ble avslørt i august, ville være et sjokk for en vanlig amerikaner. Men ville bestyrke ham i hans tro på all den anti-amerikanisme han er omgitt av.

for di filtreringen i så stor grad er ubevisst.
og politiske partier har de heller ikke, de er styreskomiteer
hvert fjende av

Klassekamp finnes stort sett ikke, men kvinnenes kamp er kommet langt. Fredsbevegelsen lider av den store amerikanske svakhet: den må konsentreres til et ganske lite punkt, freeze/frys, og har intet å stille opp mot den vanlige borgers angst for Sovjets ondskap, for stygge, djevlelske mennesker ala Khrushev - selv om de nå er forvirret fordi Gorbachev ser nesten ut som en amerikansk forretningsmann av den toffe typen og kona kan vises fram på basar til inntekt for brannstasjonen. At hun er filosofilærer har gått hus forbi.

La oss bare håpe toppmøtet ikke gjør for meget skade.

Og slik vil det fortsette så lenge Reagan lever. Og etter ham? Noe bedre, noe verre, eller for eksempel akkurat detsamme. Tre år å vente. Og mye vil skje i mellomtiden.